

www.e-rara.ch

**Plotini Platoniorum facile coryphæi Operum Philosophicorum Omnium Libri
LIV. In Sex Enneades Distributi**

**Plotinus
Poliziano, Angelo
Dazzi, Andrea
Porphyrius**

Basileæ, MDXXC. [1580]

Universitätsbibliothek Bern

Shelf Mark: MUE Gross O 44

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-74031>

Marsilii Ficini in libr. VIII. quae sint, et unde mala, argumentum.

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [\[Link\]](#)

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [\[Link\]](#)

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [\[Link\]](#)

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [\[Link\]](#)

MARSILII FICINI IN
LIBR. VIII. QVAE SINT, ET
VNDE MALA,
ARGVMENTVM.

Quaestiones quatuor de bono & malo.

IBER in hoc totus versari videtur, ut mala pro viribus deuitemus: consequamur bona: id est, materiam fugiamus, sequamur res diuinas à materia separatas: cognoscamus ipsum vniuersi principium esse ipsum bonum, sed vniuersi postremum, id est, materiam esse ipsum malum. Et quomodo nobis malum, & qua ratione tandem deuicare possimus. Primum libri caput quaestiones mouet: Quenam mala sint, & vnde proficiantur. Ut autem hoc inueniat, quae bona sint, inquit: ut hoc rursus, quid ipsum bonum sit, quidve malum, aggreditur indagandum. Querit & quomodo cognoscamus malum, cum propter infirmitatem sit ab ipsa cognoscentis animi forma penitus alienum. Ac docet informitatem mali per ipsam boni formam lucemque discerni. Querit denique quo pacto malum sit bono contrarium. Vtrum videlicet tanquam vniuersi vltimum vniuersi primo, summæque copia penuriae summa. Quod autem inquit, vim cognituram esse rei cognoscendae persimilem: intellige tum ipsa natura, tum nouo quodam effectu similem. Nulla enim ratio est, cur visus lumen potius quam vocem appetat & cognoscat, nisi quia cum hoc potius naturaliter congruit quam cum illa: & huic se potius quam illi conformat. Quoniam verò sensus in rebus percipiendis externa rerum tantum videtur attingere, intellectus autem etiam intima penetrare: constat, intellectum cum intelligibili magis atque diuino, quam sensum cum sensibili & caduco congruere. Vnde certius argumentum nobis haberi potest, intellectum esse diuinum, quam sensum esse caducum. Praeterea quod ait, perfecta procedere necessario imperfecta, ac speciem esse priuatione priorem, caue ne id intelligas in nostro hoc generationis ordine, in quo res primum inchoat, & imperfectaeque sunt, deinde paulatim formam perfectiorem adipiscuntur: sed id accipe prorsus in ordine rerum, causarumque, & gradibus vniuersi: ubi quicquid imperfectum est, cum per se ipsum esse seruari nequeat, à superiori dependet atque perfectiori: quod quidem per se ipsum sit atque seruetur. Quod sanè cum actus in se formaque sit & species, merito informe subiectum, & impotens se formare, competentibus gradibus perducit ad formas. Quoniam verò agens per suam agit naturam, ideoque sibi similem reddit effectum, atque ipsum subiectum sub agentibus superioribus ad formam, actumque perducitur, coniecta minus superiores causas, formas in se actusque existere.

Vniuersum habet principium & finem, idque ipsum bonum est: item intellectus tam humanus quam diuinus est semper in actu: quamuis ratio ex potentia progrediatur in actum.

II In secundo capite significat quid sit ipsum bonum, & quousque pura procedant bona designat. Bonum esse ait vniuersi principium, atque finem: ubi bonum quidem dicit ex nullo pendere, ex ipso autem omnia dependere: item esse mensuram omnium atque terminum. Tu verò memento, ubicunque partes finem suum, id est, naturalem consequantur perfectionem, ibidem & totum cui partes seruiunt finem consequi suum. Oculi cum perspicue vident, manus cum promptè quid apprehendunt, pedes cum expeditissime gradiuntur, sine proprio potiuntur. Multo verò magis & totum corpus quandoque perfectione fruitur naturali. Quemadmodum verò hac ipsa in re partes corporis se habent ad corpus totum, sic & vitae humanae partes ad totam. Partes verò vitae electiones, & facultates, artesque, omnes in praesentia dicimus. Electiones autem, artesque, singulae extremum quiddam habent, quae ritè perficiuntur, ultra quod nihil amplius exigunt. Sic medicinae sanitatem, sic res militaris victoriam habet extremum. Quemadmodum verò vitae partes fines proprios consequuntur, sic & multo magis tota denique vita ad vltimum quiddam spectat commune bonum, quo tandem perficiatur, ut tota vita partibus sit perfectior. Similiter ut in homine, in ceteris quoque animalium rerumque omnium speciebus licet argumentari. Appetitus enim naturalis est necessaria quaedam naturae inclinatio ab indigentia quadam armitens ad plenitudinem: Plenitudo verò ac finis vltimus idem. Si nusquam vltimus appetitioni praescriptus est finis, sed à fine in finem natura sine fine progreditur, nunquam satis impleri potest, frustra igitur conatur impleri, imò neque conabitur quidem villo modo. Nulla enim rerum species ad id quod penitus impossibile est mouetur. Siquidem naturaliter moueri, est à naturali potentia in actum progredi paulatim. Quae sanè progressio naturalis qua facultate gradatim proficit, eadem quandoque perficitur finem vltimum assequuta. Alioquin & natura passim frustra contenderet, & auctor ipse natura, temerè illam frustra moueret. Proinde si rerum species, quae partes sunt vniuersi perfectione propria non fraudantur, multò minus ipsum vniuersi conatum fortuna frustratur. Hoc enim & ad finem contendit communem, quando & partes ad fines proprios fini seruientes communi assidue ducit, & finem vltimum adipiscitur, ne fortè totum sit partibus imperfectius: siue postremum eiusmodi finem minus aliquando sit adepturus, siue in praesenti semper habitu dicatur adeptus. Si autem nullus sit finis optimus, sed absque fine procedere fingatur in meliorem, certè cum infinitis gradus pertransire non possit, ad optimum nunquam poterit peruenire. Quare, quod dictum nefas est, vniuersum hoc optima proculdubio forma constructum ad finem optimum frustra contendet. Finis autem & habitus optimus vniuersi in eo consistit, ut principio & auctori suo vndique conformetur. Quod enim congeries haec in mundo rerum tam diuersarum, & inter se repugnantium, tum in vna communi totius forma conueniat, tum ad vnum finem communeque bonum ritè cōducatur, non ab ipsa diuersorum natura procedit, sed ab vna potius superioris fabri forma atque voluntate. Mundus autem sicut sub auctoris sui forma formatur velut principio, sic in eadem velut sine reformatur semper, atque conformatur. Hunc omnium auctorem Plotinus nominat ipsum bonum: quoniam eodem vniuersum hoc & affectum sit & perfectum. Hinc mensuram omnium ap-

pellat & terminum: quemadmodum & Plato nominat in Philebo. Metitur omnia Deus, ut principium: terminus idem omnia tanquam finis. Si Deus omnium mensura est, certe rerum ordo non ascendit à principio in principium absque quodam omnium primo principio: quod quidem foret per principia temerè absque vlla principij ratione vagari: Principij namque ratio est, ut sit primum. Per Deum sanè velut mensuram perpendimus intellectum esse animam meliorem, & animam corpore: quoniam ille hac, & hæc isto sit Deo tanquam summo bono propinquior. At verò si nusquam prima, summaque, consisteret bonitas, sed per gradus procedere quis fingatur innumeros, nusquam profectò esset ratio vlla mensuræque & regula, per quam aliis alia præferatur: nec enim alia magis aliis mēsuræ propinquabit, & congruent. Sit ergo Deus principium, sit mensura: præterea sit & terminus omnium, quia finis: terminus inquam, qui & terminet subiecta formis, & formarum motus suis denique finibus, ne fortè de fine in finem absque fine natura pererraret: quod quidē nihil aliud foret, quàm per fines sine vlla finis ratione vagari. Ratio verò præcipua finis est, ut sit ultimum & extremum. Post hæc autem secundo gradu bonorum essentiam collocat, & in essentia mentem: tertio subinde gradu animam, & in anima vitam. Hæc omnia dicit esse bona, quia sint ab ipso bono, & quia circa bonum agant virtute boni. Vult & quarto bonorum loco censerī eas duntaxat corporum formas, quæ nunquam desciscant ab anima, quæ & ipsa nunquam desciscat à Deo. Talia verò sunt cælestia corpora, similiæve cælestibus. Ad hæc differentiam ponit inter diuinum intellectum, atque rationalem: quod videlicet diuinus ipse sit omnium plenitudo: rationalis autem inde conetur impleri. Tu igitur dum hic audis, intellectum nostrum quasi vacuum dici, ne simplicem intellectum nostrum diuino semper impletum: sed intellectum nostrum rationalem, id est, vim animæ per vniuersales species discurrentem accipe. Quæ sanè vis quodammodo est potentia intellectus, intelligibileque potentia, proditque in actum virtute intellectus superioris, qui semper existit in actu: intellectus inquam, tum diuini, tum nostri virtute. Sicut enim quod est omnia simpliciter in potetia, sit actu omnia per id quod est simpliciter actu omnia, ceu materia per diuinam mentem, sic oportet & hanc vim, quæ humanus intellectus est in potentia, fieri humanum intellectum in actu, per intellectum quoque humanum semper in actu vigentem. Quemadmodum & hic homo in actu viuens genitus est non solum ab vniuersali natura, quæ rationes animalium omnium seminales habet in actu regnantes, verum etiam à natura propria, id est, humana, rationem hominis seminariam possidente iam actu vigentem. Id enim perfectorum generatio postulat. atque hæc est vbiq; Plotini sententia. Subdit, intellectum diuinum sic omnia in se habere, ut ipse sit omnia. Quod quidem tu hoc exemplo sic accipe: Si vasa omnia figurarum inter se diuersarum mergantur in mare, aqua protinus implebit omnia, & implendo totidem similesque figuras assumet, quot implebit & vasa. eiusmodi verò figuræ non aliud quàm aqua maris erunt, aliter se aliterque accommodans. Sic intellectus est omnes species, quas cogitur habere: ac multò magis ipse suæ species est, quàm maris aqua figuræ: tum quia nulla ibi nouitas, nulla dimensio, nulla distantia impedit vniōem: tum quia nec ab alio, nec in alio sicut aqua, sed à seipso, & in seipso species induit, aut edit, aut prorsus existit. Quò verò modo in mente species inter se distinguatur, & tamen in vnaquaque sint omnes, alibi sæpe tractabimus. Subdit, quod sit mentis diuinæ particeps non omnes species habere simul in actu vigentes: id tu vim intellige rationalem, quæ solet diuinæ mentis aliquando fieri particeps. Ipsa enim intellectualis natura etiam in nobis non fit aliquando particeps, ut vult Plotinus, sed semper diuinæ mentis est compos. Præterea diuinam mentem appellat primum boni ipsius actum essentiamque primam. Non enim vult vllum esse actum in Deo, per quem aliquid Deus agat: alioquin eiusmodi actum ab ipsa Dei substantia saltem ratione quadam discrepaturum: à prima tamen vnitatem omnem prorsus differentiam, omnem numerum abesse debere. Ipsum igitur Dei actum esse existimat extra Deum: sicut & lumen extra lucem: ac tantæ Deum esse virtutis, ut actus eius non sit vel motio vlla, vel accidens, sed substantia & essentia prima: idemque ibi sit & actus, & actum, id est, ipsa sit essentia rerum omnium fons plenissimus: ut dum vnum à diuina vnitatem videtur fieri, cuncta simul efficiantur in vno. Merito namque ab vnitatem quæ est super omnia, & æquè omnia respicit proximè, sit hoc vnum quod est pariter omnia. Actum denique ipsius essentia circa Deum esse vult vitam eius, vitæ verò absolutione esse mentem. Subiungit, animam, scilicet puram per mentem, tum suam quasi oculum, tum diuinam quasi lumen, ipsam inspicere boni lucem: & hucusque mali nihil accidere. Quod si vel anima, vel ipsa natura hic descendēdisisteret gradu, nihil mali futurum: verum tamen ipsa naturæ fecunditas efficit, ut multi præterea sub ipsa anima, ipsaque natura sint rerum gradus. Quoniam verò gradatim descendendo paulatim portio boni minuitur (effectus enim causas æquare non possunt) tandem ex minori bono deuenitur in malum. Quod autem cuncta circa Deum esse dicit, id est, à Deo pariter & ad Deum. Item primos præcipue rerum ordines, id est, ideas circa Deum, à quo in mentem veniunt, & in quem reflectuntur à mente. Secundos verò, id est, notiones rationales, circa secundum, id est, intellectum, à quo in animam effluunt resiliuntque similiter. Præterea tertios, id est, seminarias rationes circa tertium, id est, animam à qua profluunt in naturam, à qua resiliunt rursus in animam. Denique quartos intelligi vult circa quartum, id est, naturales formas circa naturam, à qua labuntur in materiam, & in quam pro viribus relabuntur. Totum hoc, inquam, alibi plenius & diximus, & dicemus.

Quid super ens: quid ens verum: quid non verum ens: quid verum non ens: quousque bona: vbi primum mala: & quot modis mala dicantur: & rationes multæ, quod sit materia.

III Caput tertium disputat, quid malum: quot mala: vbi sint mala. Malum esse negat in eo quod entia superes minet. id enim est ipsum bonum: quod quidem hinc esse cognoscitur super entia: quod ipsa appetendi natura, electioque non solum esse desiderat plurima, sed multa etiam optat non esse, non fuisse, non fore: eligit autem semper sub ratione boni. Ex quo patet appetibilis, id est, boni fortè non adesse solum, sed ad non esse etiam pertinere, ideoque ipsum bonum ente communis superiusque, existere. Quoniam verò essentia primū boni susceptaculum est, ideoque per ipsam bonum derivatur in alia, sequitur ut quousque, vera essetia participatio se extēdit, eousque, vera quoque, boni portio protēdatur, neque hæcenus mala sint: sicut quatenus verus viget calor, inde frigiditas abest. At vera essetia portio vsque ad ipsas sphaerarum mundi substantias se extēdit, in quarum essentia priuatio nulla deprehēditur. In his ergo mala esse non possunt.

Quicquid

Quicquid verò inter composita quandoque dissoluitur, non verè ens appellatur: quoniam & ipsum eius esse antecessit diuturna priuatio, similisq; succedit, & ipsius esse ductus, dum motu temporeque transigitur, quantum ad esse propriè spectat, indiuiduum habet præsens, quantum ad non esse pertinet, longum præteritum patitur & futurum. Eiusmodi ergo compositum, cui priuatio multa essendi miscetur, ita dicitur non verè ens, sicut non verè calidum, in quo ad minimum caloris, plurimum frigoris adhibetur. His igitur malum accidit, quoniam non verè ens, dum ab essentia prima nimium decedit, ideòque ab ipsa boni sorte delabitur, interea præcipitatur in malum. Ipsum verò malum est quod longissimè distat à bono, id est, informis ipsa mundi materia. Secundo loco malum, forma, vel qualitas patitur in materia iacens, quæ & quedam materiæ passio, vel effectio exterius agitata vocatur. Tertio loco malum admittit anima, quatenus affectu quodam acriori ad materiam inclinatur: sed hoc interest, quòd materia quidem dici quodammodo potest substantia mali: composita verò, ex materia, formæque caduca pati in substantiam malum: animam denique non in substantia, sed in qualitate quadam & accidente malum accipere. Inter hæc Plotinus ipsum quod non ens appellatur tribus accipit modis. Primo quidem omnino non ens, id est, nihilum. Secundo, verè non ens, id est, materiam mundi primam. Tertio non verè ens, id est, formam materiæ inherenter, compositumque caducum, item proprietates huius & accidentia. Atque ubi vniuersum sensibile appellat ens non verum, intelligit præcipuè omne sub luna compositum: quod omnino sensibile, id est, omnibus sensibus perceptibile dicitur: entis quidem imaginè vult esse formam ab idea pendentem, eamque referentem: vmbra verò entis, materiam, quæ non ab idea quantum idea est dependet, sed quantum essentia formabilis per ideas, item non repræsentat ideam. Nullus enim materiam introspectiens, propriam alicuius ideæ faciem suspicabitur. At materiam non ens iudicandam: non quidem sicut nihilum, sed sicut nonnihil à primo ente maxime distans. At & formam compositumque non eo solum spatio ab ente primo distare, quo status ille atque motus, qui in primo ente ponuntur, sed multò maiore. Quo verò modo in ipso ente sint illa quinque, essentia, motus, status, idem, alterum, alibi disputabimus. Et profectò illic neque motus est ipsum ens: alioquin nullus erit status in rebus. Neque status rursus est ipsum ens: alioquin nihil usquam mouebitur: sed differentes entis proprietates & actus. Sed missa in præsentia facit entis ipsius propria: accedit autem ad quedam non entis, id est, materiæ propria: quæ quidem opponuntur illis, quæ ipsius boni propria numerauit: ideòque hanc tantum à bono longissimè discrepantem, malum ipsum iudicat nominandam. Ipsum quidem bonum mensura est, materia verò (ut huius verbis utar) immensuratio dicitur: item bonum, terminus: materia, infinitum. Præterea hoc informe, illud verò formator: hoc egenum, illud contrà sufficiens: & quæ sequuntur. At qui quemadmodum illa boni propria quatenus sunt intra bonum, idem inter se sunt, ipsumq; sunt bonum: quatenus autem ad sequentia referuntur, inter se differre videntur: sic & materiæ propria, quæ quidem ratione in materia sunt, vnum sunt, ipsaq; materia: quæ verò ad superiora spectant, & comparantur, diuersa censentur: perinde atque linearum signa, quæ in centro sunt vnum, sunt in circumferentia multa. Tum verò in rebus inter deum materiamque compositis, est infinitudo quæ eadem & terminus, est informitas & formositas. Neque idem est res ipsa composita quod & alterutrum horum oppositorum: alioquin aut res ipsa non haberet vtrunque, aut saltem alterutrum esset vtrunque. Si enim hæc ipse terminus sit, non habebit infinitatem: si infinitas fuerit, terminum non habebit. Si denique res hæc per se & hoc & illud fuerit, certè idem vtrunque restabit. Quòd verò terminus & forma sit infinitas informitasque opposita, rerum natura non patitur. Sed quoniam mista omnia ex oppositis tanquam non integerrimè talia, reducenda sunt ad simplicia, taliaque quammaximè: ideo super formam & terminum quæ sunt in alio mistaq; sunt oppositis ascendendam est ad formam & terminum, quæ sunt in seipsis atque purissima. Rursus præter informitatem, infinitudinemque, quæ sunt in alio oppositisq; coniuncta, ad ipsam informitatem infinitatemque descendendum in seipsa simpliciter subsistentem. Proinde ubi Plotinus ait: Quod accidit alijs prius aliquid ipsum esse debere quàm accidat: non dixit prius ipsum in se, vel per se extare quàm accidat, ne fortè accidens crederes esse substantiam. Tu verò hinc memento, calorè, qui aliquando contingit aquæ, quoniam & in alio est, & ex accidenti competit, reduci ad calorem ignis: qui quàmuis sit in alio, non tamen ex contingenti adesse dicitur, sed natura. Hunc denique calorem redigi ad ipsam caloris ideam, quæ & per se iam & seipsa consistit. Sic itaque, sicut quod per accidens est, ad illud quod secundum naturam inest refertur, ita quod in alio iacet, ad illud quod in seipso consistit. Denique memento, mala rerum formis accidere: neque casu duntaxat: continè namque perpetuq; serie veniunt: neque ex ipsa natura formæ, quæ tandem provenit à prima forma, id est, à mente diuina, ea videlicet ratione qua mens conuersa est in bonum. Quamobrem & ab extrinseco scito confluere mala, & illo quidem principio quodam determinato: non certè principio velut forma, siue formæ li quodam: igitur à materia. Primum igitur materia malum: sicut & bona à principio rerum primo. illud igitur ipsum bonum. Superiora sic iterum confirmantur: Videmus in rerum ordine singula ex potentia quadam, actuq; componi, id est, ex natura formabili actuq; formali constitui: & quæ media rerum tenent ex utrisque oppositis æqua portione ritè commixta: sed supra medium ordinis vniuersi, formabilem potètiā ab actu formali magis gradatim magisq; excedi: in medium vicissim actum quidem decrescere: crescere rursus potentiam patiendi, de formemque naturā. Quamobrem & augmentum ipsius actus per gradus ordinatissimum ad actum denique summum peruenit atque purum, & decrementum eius, ad minimum paulatim actum formæ descendit. Cui mox succedit summa quedam informitas, & infinitas, patiensq; omnino natura formis de super venientibus quasi mensuris & terminis semper exposita. Sed hic interim animaduerte: Sicut ordinis huius descensio ultra minimam formam deuenit in materiam, sic ascensio nem ultra summam formam, id est, essentiam, mentemq; primam ad ipsum progredi bonum: vicissimq; sicut super ens existit aliquid, id est, ipsum bonum, ita subeunte subsidere nonnihil, id est, ipsum malum, medium inter ens & nihil bono prorsus oppositum. Medium namque inter ens & nihil, siue non ens, materiam Platonici ponunt, quæ & non ens dicitur, & non nihil. Quæ quidem velut communis potentia origine quadam & generationis ordine vniuersum antecedit mundi actum, sicut & potentia passim propriæ actus proprios similiter antecedunt. Cui verò ob extremum virtutis defectum materia semper egeat sustentaculo, neque fundamento usquam inferiori possit inniti: (nihil enim est inferius illa) nacta est tantum de super sustentaculum ex quo pendeat, id est, naturam: sicut & natura similiter animam. Materia quidem ab essentia naturæ dependet, & ab ipsa mentis essentia: Formæ verò in materia genitæ ab ipsis naturæ seminibus ac mentis ideis: materia videlicet sicut vmbra tum intellectualis essentia,

tum naturæ: formæ autem ut imagines ipsius mentis & seminum. Sustineri verò videtur materia de superfermè in suspendiculi modum, sicut ferrum a superiori magnete suspensum.

Gradus malorum tres: quomodo in anima malum, quomodo materia nihil habet boni.

IIII In quarto capite malorum gradus prosequitur, in primo gradu materiā ponens, in secundo corporeā materiæ formam: quam non esse formam verā & hic Plotinus breuiter indicat, & nos in Theologia latius demonstramus. In tertio verò statuit animæ malum, dicens: animam ipsam non esse per se malam: alioquin & omnis anima foret mala, & ab initio mala foret, & semper. Existimat secundam animam, id est, vitam ab anima prima quandoque accommodatam corpori, statim in ipso accommodationis initio fieri prauam. Cum enim sic alligetur corpori, ut ex ea & corpore vnum animal componatur, meritò a materia mox inficitur: adeò ut & passionibus fiat obnoxia, & motus immoderatos more corporis subeat in excessum atque defectum. Talem verò fieri omnem eiusmodi vitam Platonici putant, posse tamen & hanc vix tandem aliquando temperari: sed ante moderationis effectum, & passionibus illas esse inuoluntarias arbitrantur, quia videlicet naturales: & superiorem quoque animam, quia scilicet libenter cum inferiore consentiat, falsas inde opiniones accipere, quibus parum consideratò iudicet, re vera bona sibi quoque vel fore mala, quæcunque inferior anima naturali quodam impetu prosequitur, aut fugit. Sicut igitur inferior anima impetu naturali mala fit, sic superior amore, consensione, opinione fit mala. Sed inter inferiorem hanc vitam, atque formam corpoream hoc interest, quòd forma hæc passio quædam est materiæ, vita verò actio potius est, vel actus animæ. Ideò formæ quidem malum insanabile est, vitæ verò sanabile. Vbi verò materiam ait boni nihil habere, intellige nihil formalis, intrinseci, absoluti boni. Cum enim primus boni ipsius effectus sit formale aliquid, id est, diuina mens, forma formarum, meritò ubi deest natura formalis, deest intrinseca, natura boni. Sed materia quia primum subiectum est, æquè ad omnes formas expositum, nullam sibi propriam vendicat formam, nihilq; formale. Huic ergo nihil formalis, intrinseci, absoluti boni proprium est. Neque tamen huic deest appetitio boni. Est enim materia indigentia summa ad formalem copiam capiendam naturaliter paratissima: igitur hanc naturaliter appetit: igitur affectat bonum. Appetitio hæc bonum quodammodo dici potest: non quidem absolute, sed quoniam spectat & conducit ad bonum: ad bonum, inquam, extrinsecum. Quod enim accipitur, nunquam euadit materiæ proprium. Proinde principium efficax, vnde appetitus, motusque materiæ ad bonum efficitur, non est in ipsa materia (nulla enim efficacia est, ubi nulla forma.) sed in natura tanquam instrumento Dei. Neque tamen appetitus, motusque eiusmodi dicitur violentus. Nam ad hunc tractum materia nedum resistat, sed & paratissima est, & quam libentissimè patitur, facillimèque formatur. Denique ipsa materia quoniam est informis est mala, imò quia est informis, est ipsum malum: dici tamen quodammodo bona potest, quatenus formabilis est a bono. Quoniam verò sæpe formam nominat terminum, & mensuram, scito terminum appellare: quia naturam materiæ ad speciem quamlibet æquè indifferentem certis quibusdam speciei limitibus terminat: ut per hominis quidem formam speciem hominis sortiatur: per equi verò formam ad equi speciem contrahatur. Mensurā rursus nominat: quia materia suapte natura nullam habet propriam magnitudinem, vel figurā, sed certa quadam forma dum ad certam speciem eam terminat, propriam quandam magnitudinem, figuramque requirit. Sicut autem corporea forma mensura est, terminusque materiæ, sic intellectualis forma mensura est ac terminus animæ. ipsum verò bonum mensura est, terminusque mentis & omnium. Anima denique, quæ per omnes sui vires in mentem conuersa, eius mensura, terminusque componitur, nihil mali accipit aut prospicit: quæ verò a mente digressa materiam versus inclinatione progreditur, iam malum prospicit, & quasi quodam intuitu fascinetur. At postquam seminariam naturæ suæ virtutem quasi animæ superioris imaginem materiæ prorsus infundit, malum iam dicitur attigisse. Vbi tandem habitum iam concepit, per quæ materiali corpore patiente compatiatur, atq; consentiat, iam tactu venefico languere videtur.

In quo defectu consistat malum: quomodo materia sit ipsum malum: quomodo fiat malum in anima.

V Caput quintum quæstiones duas inducit, & soluit. Prima quæstio est eiusmodi: Dictum est vim rationalem imperfectiorem mente, eiusq; imaginem esse: Similiter vim naturalem rationali imperfectiorem, eiusque imaginem. Nunquid ergo defectus eiusmodi vel ibi vel hic est malum? Nequaquam. Nempe non in quouis defectu boni consistit malum, quando scilicet aliquid ab alieno superiori bono superari deprehenditur, eique cedere. Nam hi sunt certi bonorum gradus prouidentia diuina dispositi. Sed malum in proprio quodam defectu versatur: quando aliquid bono aliquo speciei suæ vel singulari munere videtur orbatum. Summum verò malum in vniuerso defectu perpenditur, quod quidem omnis speciei bono suapte natura caret, omniq; iutus formali dono priuatur: qualem dicit esse materiā, quæ nullam boni habeat portionem, scilicet intus & propriam. Cum enim ipsum ens primò bonum intus accipiat, ita quam ipsi bono quamproximum, meritò intrinsecum rebus bonum per munera ipsius entis, scilicet per essentiam & esse tribuitur: materia verò neque proprium habet esse, cum non sit forma, vel propriam habeat formam. est ergo per esse substantialis formæ, sicut accidentalis forma est per esse substantiæ, neque rursus habet essentiam. Cum enim prima essentia sit aliquid in se formale, præsertim si ad alias essentias comparetur, iure materiā quæ nihil est formale, non etiam est essentia. Veruntamen est aliquid essentiæ quodammodo simile: quāuis ipsius esse simile nihil habeat. Proinde in quo est defectus aliquis qualiscunque sit, id non est ipsum bonum: ubi defectus a proprio quodā bono cadens, ibi iam malum aliquod: ubi defectus omnis, ibi malum ipsum, id autem est materia. Defectus autem a proprio bono degenerans, in quo est potentia & procliuitas in malū aliquando cadens, deterior defectus est quā simplex alicuius boni defectus. In hoc enim consistit minus bonum, in illo verò malum: nam procliuitas illa præsertim iam inclinans vergit ad ipsum malum, quod quidem ante procliuitatem iam est malum: & ipsa procliuitas in animo pronior quādoque facta, iam est mala, antequam præcipitandi habitus confirmetur. Iam verò primum animæ malum non est vitiosus hic habitus, aut ille, sed ipsa procliuitas propensior ad materiam: ipsaq; materia circa quam versatur: vel eam quibusdam sui partibus attingendo scilicet natura, viribusque naturæ ministris: vel eam afficiendo, scilicet quodam

tum consilio rationalis materiam eligente, tum imaginationis superioris imperio: vel in materiam corruendo, scilicet imaginationis inferioris affectu: vel denique patiendo scilicet infimo sensu. Profecto cum omnia secundum aliquid talia, iudicentur talia, quatenus ad ipsum tale simpliciter referuntur, merito Plotinus omnia per relationem aliquam ad materiam, quæ ipsum malum est, mala perpendit, tum in anima, quod iam dictum est, tum in corpore, atque fortunis, quod deinceps ostendit, ubi secundam quæstionem mouet & soluit. Concludit ex his, animam non esse mali principium: quia videlicet non sit ipsa natura mala, cum intellectualis natura sit, atque ipse intellectus sit ipsi bono quamproximus: quippe cum ad ipsum bonum & intellectus proximè & per intellectum anima conuertatur. Hic innuit, animas non tam certo proposito quasi rebelles à Deo deficere, quam ex quadam potius consequentia cōtingenti: quatenus scilicet ad materiam & materiale quiddam afficiuntur, ex quo latenter animus auertatur à Deo, dum libenter conuertitur ad oppositum. Nempe si in hoc nostro malignitatis loco animus non discedit à maiori bono in malum præcipuo quodam proposito, sed sub specie boni, multò minus extra id corpus viuens manifestum malū bono manifesto præponit. Initium itaque mali animæ vult esse per accidens, quatenus ad aliquid minus bonum, id est, ad ipsum generationis ministeriū propensius inclinatur: sed clām interea malū subrepat, quod & aliquādo nolentē detinet animam: tū quia inenitabili mox impetu sati pulsatur, & diutius interdū carcere clauditur, tū quia nescit ab initio quid, quantumque damni sequatur ex affectu & habitu circa corpus. Solos autem Plotinus eos existimat animos mala quodammodo vitaturos, qui antequā corporeus habitus cōfirmetur, discrimine cognito in mentē se omnino receperint. Quoniam verò non omnes prauī sunt: & prauī quidam emendari aliquando possunt: patet prauitatem tum non inesse natura, tum non esse ipsum malum existimandam. Concludit denique animum deuitare, vel repellere, superareque prauitatem ex materia pullulantem, vel ad materiam proruentem, ea tantum natura, quæ inest animo à materia segregata, ideoque diuina: & quamuis diuina sit, quia tamen est proxima naturalibus, sensim admittit malum. Non autem sicut corporea forma, quæ ideò cadit à proprio bono, quia tum materiæ inheret, tum contrariæ formæ miscetur, ideoque malum eius sequitur & interitus. Sed ideò animus à proprio quodam bono degenerare, malumque videtur admittere, quia nimium init cum natura inferiori commercium. Ex eiusmodi verò contubernio sollicitudo potius & impedimentum melioris officij sequitur, quam perniciēs.

Quomodo aliquid bono sit contrarium, id est, materia: quomodo formæ à materia separatæ sint contrariæ.

VI Sextum caput exponit quid sibi Plato velit, ubi ait in libro de Scientia, Mala omnino deleri non posse. Esse namque necessariò aliquid sub contrarium bono, Ipsa quoque mala in mortali natura versari. Inter hæc intellige, non esse quicquam propriè ipsi bono contrarium: quasi id in eodem genere cōtra bonum ex opposito diuidatur. Principium namque rerum cum nullo potest in eodem genere conuenire, & à nullo per differentias sibi additas discrepare. Sed dicitur aliquid sub contrarium bono, id est, sub boni imperio collocari aliquid ab eo maximè distans, ac penitus dissimillimū, id est, infimam mundi materiam. Præterea docet, in ceteris quidem contrariis non esse necessarium, ut si vnum exstat, mox extet & alteram, at verò si ipsum bonum est, necessariò eius subcontrarium prouenire, id est, si primum est vniuersi principium, necessariò datur gradus quidam infimus vniuersi. Inter hæc contrarietatem accipit aliter, quam plerique eam definientes repugnantiam quandam duarum in eodem genere qualitatum. Vnde sequeretur substantias sibi inuicem non esse contrarias: & quæ contraria sunt in eodem genere collocari. Hic enim contrarietatem esse vult distantiam rerum vndique maximam opposita facientem, ferentemque opposita. Sic itaque materia erit subcontraria Deo. Hæc enim non est essentia, ille verò essendi principium. Hæc malorum origo, ille bonorum. Hæc rursus infirmitas, deformitatisque causa, ille principium est formarum. Multo que magis hæc duo inter se contraria sunt, quam calor, atque frigus, & similia. Hæc enim in nullo conueniunt. Cetera verò in genere & materia congruunt. Subdit, ignem, & aquam si speciem fortè suam seruarent illis subducta materia, inter se adhuc contraria fore, scilicet essentiaque ignis essentia: tunc enim in his calor, & frigus non modo proprietates quædam essentielles, sed etiam quodammodo essentie forent, siue actus essentie, maximeque inter se distantes contrariorumque cause vniuerso. Item nullā tunc alterius portio propria foret in altero, cum communis sit illis materia defutura. Rursus duo hæc se totis inter se discrepabunt, & ipsa (ut ita loquar) alteritate distabunt.

Quomodo si bonum est, necessarium sit esse malum, & quomodo vniuersum ex materia constat & forma ex mente atque necessitate.

VII Post hæc in septimo capite monstrat: cur necessarium sit, si bonum est, fore malum. Profecto mundanum opus ab ipso Deo factum, nunquam presenti effectui, actuque factum esset, nisi fieri potuisset. Duo igitur cogitantur, tū potentia, tum actus essendi. Quæ quidem inter se contraria, id est, opposita sunt: nam & quā ratione actu iam existit, nequit ulterius effici: & quā ratione fieri poterat, nondum erat in actu. Item potentia quidem eiusmodi terminus est à quo: actus autem terminus est in quem effectio mundi progreditur. Actus quidem existit iam in potentia mundi, potentia vero non in actu quidem, sed potius est sub actu: atque ita hæc hunc ordine quodam antecedit, rationis quoque discursu, sicut in qualibet rerum apud nos genitura, potentia hæc aut illa nascendi actum proprium & præcedit tempore, & in actum procedit in tempore. Si quæras de prima nascituri mox mundi potentia quidnam fulerit respondebo, neque prorsus aliquid extitisse: iam enim fuisset in actu: neque rursus omnino nihil: non enim aliquid fundatur in nihilo. Dicam ergo, fuisse nonnihil, ipsam, inquam, existendi potentiam atque materiam, non, inquam, in Deo fundatam: Deo enim nihil accidit, non fundatam rursus in nihilo, sed ipsum potius fundamentum: non quidē in ipsa diuini architecti intentione primum, sed potius vltimum. Primum nanque, id est, præcipuum in ipsa Dei sententia est forma mundi, posterius verò materia sub mundi forma se occultans. Viciissim verò in operis expeditione primum est materia, subsequens verò forma. Constat igitur vniuersum, ut Plato inquit, ex mente, id est, actu formali, qui sanè est in diuine mentis voto præcipuum, mentisque imago item ex necessitate, id est, materia, quæ non tam intentione propria quam necessaria quadā conditione ad hoc opus accipitur. Si igitur est ipsum bonū efficacissimū

omnium, necessarium Plotinus vult, opus inde sequi mundanum. Si mundus est, necessarium est materia, quæ malum est. Si ergo bonum est, sequitur necessarium malum. Præterea bonum ipsum cum inextimabilem habeat efficaciam, vim suam, effectumque longissime, latissimeque diffundit, si longissime porrigit, certè gradu deinceps innumerabili series efficit, ut gradus ultimus velut maxime distans sit primo. i. bono contrarius. i. omnino diuersus, atque dissimillimus. Erit itaque malum: malum, inquam, simpliciter, atque commune. Item si latissime vim diffundit, plurimi per latitudinem rerum gradus efficiunt ut aliquis sit ab aliquo diuersissimus, sepeque reuera contrarius. atque malum non quidem simpliciter malum, sed potius inuicem. Si ergo bonum est, consequenter tum in longum denique surrepit ipsum malum, tum in latum quædam inter se mala contingunt. Inextimabilem ipsius boni fecunditatem necessarium bonum sequitur iterum fecundissimum. Et huius deinceps fecunditatem fecundum aliud rursus & aliud. Cum verò semper effectus in bonitate causæ cedat, continuè magis suboritur comminutio boni: hanc verò subsequitur denique malum. Effectus itaque boni & bonus est, quoniam est ex bono, & minus bonus, quoniam extra, & infra bonum: & denique malum patitur post boni longissimum detrimentum. Quoniam verò materia est ipsum malum, atque ex hac totus mundus compositus est, ideo in qualibet mundi particula latet malum, quauis in sphaeris mundi sublimioribus soliti effectus mali non accidunt: quippe cum ibi defectus materiæ, perfectione formæ nimium superetur: nonnihil tamen mali simile præ se ferre videtur continua quædam priuatio, quam secum affert perpetuus mundi motus in præteritum, ac futurum. Materia quoque cæli ob potentiam eius ad formas omnes indifferentem, substantiales formas aliquando commutaret, nisi mira quædam præsentis formæ virtute, tanquam freno quodam cohiberetur: cui quidem freno iam mansuefacta cedit: fortè non tam quia simpliciter materia est, quam quia talis formæ materia. Hanc ob causam Plato in *Timæo* sphaeras mundi, stellæque inquit dissolui posse, scilicet ex natura materiæ: nisi virtute diuina, id est, mira bonitate formæ connecterentur. Formæ itaque separatæ dissolui non possunt: nam & si hæc quoque beneficio ipsius boni munere conseruantur, tamen hoc ipsum boni munus forma est: qua quidem dum seruetur forma quælibet à materia segregata, videtur interim seipsa seruari, cum ipsa reuera sit forma. Siquis autem ambigat, cur corpus humanum forma sua, id est, anima quæ diuina est, non seruetur indissolubile, audiat Moysen docentem, contineri quoque id corpus indissolubile posse, si modò & anima suam seruet diuinitatem: quod & Persarum Magi secuti, promittunt perpetuam corporis sanitatem animo pristinam sanitatem suam recipienti.

Quomodo materia sit causa mali, primò quidem formis suis, deinde animo: item quòd omnia bona ad vnum bonum: omnia mala ad vnum malum denique referantur.

VIII Dubitat autem in octauo libri capite, utrum materia sit causa in animo, tum inscitie, tum prauitatis: an potius forma quædam complexioque formarum? Respondet mox: Si forma corporea qualiscunque dicatur, sit mali in animo causa, propterea causam esse mali, quoniam forma hæc materiæ addicta est: ac prorsus materialis effecta: nec vera sit forma, sed imago quædam formæ, passioque materiæ. Cum regionem sub cælo mobilem instabiliter quasi per se vacillantem necesse sit regi, ducique à regione cælesti, mobili quidem, sed stabiliter mobili, id est, perpetuo eodemque semper tenore volubili. Rursus cælestem regionem motui subiectam, quasi nondum perfectam à superiori prorsus immobili gubernari, merito inferiores in hac nostra materia formas, ad formas quæ sunt in cælo reduci mus, & cælestes iterum formas, ad illas, quæ sunt in ipso cæli fabro ductæ, referimus: neque aliud ibi sunt hæc formæ quàm ipsa fabri, ducisque intelligentia: ideòque in se ipsis existere iudicantur. Formæ quidem sub cælo à cælestibus longè degenerant: illinc enim puræ sunt, & integræ, efficaces, passionis expertes, neque pugnaces: hic autem commistione aliqua inquinatæ, mancæ, inefficaces, innumeris subditæ passionibus, & si quid agunt ad perniciem inter se pugnant. Veruntamen hæc cum cælestibus tum in ipso corporeo genere, tum in materia, motuque congruunt. Hæc igitur à formis penitus incorporeis & procul à materia, omnique motu in se consistentibus multò magis degenerant, quàm à cælestibus: usque adeò ut sublimes illæ sint formæ, hæc iam deformes quædam notæ sint, vel exigua valde incertaque formarum vestigia in materia prorsus informi: materia, inquam, iam ita superanti formæ, sicut & in cælo formæ superant coniunctam sibi materiam, & super cælum formæ materiam omnem à se procul eliminant. Age rursus lucem in seipsa considera, & in ea vires omnes, gradusque colorum: qui tamè in ipsa luce nihil aliud sunt quàm ipsa. Animaduerte subinde colores in herbas traductos, cognosces subito, quàm longè colores qui bis materiis insunt, ab illis decidant, qui in luce imò in seipsis existunt. Mitto, quòd hi colores obumbrati iam sunt, & contraria tum luci, tum sibi inuicem natura polluti. Nonne vides eos inefficaces sic euasisse, ut abeunte luce nihil agant, fortèque sint nihil: adeò, ut dum præsentē luce videntur existere, hoc ipsum esse ipsius fortè sit lucis: certè hoc ipsum agere, oculosque mouere, sit lucis in eis agentis. Talem verò formarum nostrarum ad diuinas comparisonem esse memento. Materia enim formas omnes in ipsa iacentes multò magis inscit infortitate sua, quàm subiectum frigidum, calorem debilem accedentem. Maior namque diuersitas est inter formam, atque informe omnino subiectum, quàm inter formam quamlibet, & subiectum quomodolibet iam formatum. Si ergo non est calor verus qui mistus est frigido, certè non est vera forma, quæ immersa est subiecto prorsus informi: siue (ut verius loquar) infortitati. Accipe colores quatuor, album, croceum, viridem, & rubentem, misce cuilibet horum quilibet, non tantum quemuis inficies mutua mistione, quantum si quemlibet horum nigro miscueris: nigredo verò ad reliquos comparata colores, materiam tibi referat ad formas similiter comparatam. Memento, præterea formas in materia, quia factæ materiales sunt, egenas euadere, ac periculum subiicere, ideòque inuicem ad perniciem concertare, ut alieno videlicet detrimento utcumque possunt alantur, & tutiores sint extincto contrario: separatas verò à materia formas, quamuis admodum inter se diuersas, tamen inter se nullo modo pugnare: generant tamen in vniuerso contraria, idea quidem ignis, igne: idea rursus aquæ generat aquam. Quòd enim inter differentes ideas est inconfusa vniuscuiusque proprietates, hic repugnantia sit hostilis. Conclude tandem, formas in materia penitus obumbratas fieri usque adeò languidas, ut materiæ beneficio ægotantes veneficæ quodammodo sint, & animo nimium propinquant. Qua verò ratione pro humorum diuersitate diuersa hominum sint ingenia, diuersique mores: & utrum, & quomodo superari hæc incommoda temperariue possint, in Theologia sepe disputamus: ubi etiam non veras esse in materia formas frequenter asserimus. *Ut autem*

autem quæ Plotinus de bono, maloq; & boni malique gradibus, & in superioribus & hic adducit, summam tenet, ita considera. Diuersa bona in quocunque rerum genere sunt, communi vocamus appellatione boni: neque id quidem casu, sed certa quadam conditione ad hoc adducti. Nam itaque in cunctis communem sortem vaticinamur, non unam speciem, aut genere: nam in omnibus generibus quamuis diuersis, bonum conspiciamus atque nominamus: Una igitur est hæc appellatio, ob quandam ad idem ordinis unionem scilicet, quoniam ab eodem principio sunt, eiusq; aliquid habent, & ad idem velut finem feruntur & conferunt. Similiter per omnia genera malum aliquod reperimus: cunctaque mala eodem mali nomine non casu, sed certa ratione notamus. Neque id verius fieri potest, quam si ad unum summopere malum omnia referamus, scilicet quia vel inde contingant, vel illius aliquid habeant siue similitudinis siue inclinationis, siue nature: vel quia illuc ferantur & ferant. Ipsum quod bonum est, summus est vniuersi gradus: Ipsum ergo malum gradus sit vltimus omnium. Neque verò decet mala diiudicare solum per discessum ab ipso bono, atque distantiam: imò multò rectius per accessum ad ipsum malum. Non enim quicquid statim à primo distat, mox iudicamus malum, sed longo post intervallo mala deprehendimus, quæ per accessum ad vltimum deformia iam pernitiosa sunt. Valde enim probabile est, quæ propinquiora sunt ipsi bono quam ipsi malo, bona censerem: quæ vicissim propinquiora malo, mala putari. Sin autem absque fine aliquo descendatur, nusquam erit infimum, & ab ipso bono maxime distans. Quo posito, liceat aliquid huic propinquius existimare quam bono, aliudq; alio propinquius huic vlla ratione perpendere. Referre autem malorum iudicium solum ad quamdam à bono distantiam, perinde se haberet, ac si quis ad ipsam à malo distantiam bonorum omne iudicium referat.

Quomodo quod est informe cognosci possit ab anima, quæ est forma, & per formas solet cognoscere.

IX Querit in capite IX, quomodo, quod est informe cognoscatur, cum & virtus cognoscendi sit forma, & ipsa per formam actura sit, & obiectum per formam virtuti sit occurrurum. Respondet, per lumen cognosci tenebras, id est, fingendo quidem totum lumen abesse extremas tenebras cogitari: fingendo verò deesse hic luminis partem, quam alibi videamus, agnoscere aliquid tenebrosum. Similiter omnem formam auferendo, animum vaticinari materiam: sed formas auferendo nonnullas, aliquid cogitari deforme. Sed mirum hic aliquid accidit. Sicut enim neque sine luce videmus quicquam, neque in luce tenebras: ita neque sine forma quicquam intelligimus, neque per formam, vel in forma materiam. Animus denique sicut ipsum bonum supra lumen intellectuale cognoscit, sic materiam infra lumen eiusmodi fingit. Cognitio autem utraque vaticinium potius, quam ratio nuncupanda videtur.

Quod materia sit mala, non quia qualis sit, sed quia non qualis: sic Deus est sine qualitate bonum: item materiam esse prorsus informem, & quid sit forma.

X Post hæc autem in reliquis libri capitulis quæstiones mouet & soluit. Quæstio prima in capitulo X. Vtrum materia si non sit qualis, possit esse mala. Solet enim ad qualitatis genus virtus, & vitium, bonitas & malignitas pertinere. Respondet, Quæ mista sunt ex subiecto quodam, atque forma, ita solere vel bona, vel mala censerem. At verò quæ simplicissima sunt, non ita, sed aliter iudicari. Sic ipsum rerum principium, quando vel dicitur bonitas, non est qualitas: vel quando dicitur bonum, non est quale. Ipsum enim est ipsa bonitas, non qualitate solum, sed substantia, essentiaque superior: sic rerum vltimum, id est, materia, ubi malignitas appellatur, non est qualitas, alioquin & in subiecto alio foret, neque sic foret vltimum, & per naturam formalem nonnihil boni formalis haberet. Item ubi designatur mala, non ita cognominatur, quia ipsa sit aliquid ex subiecto & qualitate compositum: alioquin neque esset vltimum, posset enim in simpliciora resolui atque subiectum: & ipsa eius qualitas neque cum quibusdam aliis potissimum congrueret qualitatibus: alioquin materia non foret ad quaslibet capiendas æquè parata: neque etiam esset qualitas pariter ad omnes qualitates indifferens: nam sic quidem & ipsa iam ad naturam sortemq; materiam traberetur: & siquid fortè formale iudicaretur, saltem id insuper sequeretur, ut quod omnium subiectum dicitur, sit adhuc ex forma & subiecto compositum. Oportet tamen ne in infinitum sit processus, ad subiectum simplex & informe pernitius deuenire. Materia igitur non quia qualitatem habeat, sed quia non habeat malum existimatur. Si ergo qualitas quandoque bona dicitur, non quia sit qualis, sed quia qualitas: sic materia mala, non quia qualis, sed quia materia, nullam in se possidens qualitatem. Qualitas enim, & forma in subiecto nihil aliud est, quam mensura, determinatioq; subiecti, & expressio quædam ab ipso bono per formam primam, id est, per mentem quasi per sigillum suum impressa, referens ipsum bonum. Materiam verò fingere possumus nonnihil ab ipso bono etiam pendens, per quandam processionis potius, quam conuersionis modum, nec dum ab ipso bono respectum, nec sigillo quasi peculiare aliquid obsignatum. Sic ab ipsa communi celestis nature virtute regitur quicquid sequitur, usque ad centrum terre inde dependens. Sed communis ipsa celi natura per lumen velut sigillum sibi simile, propriumq; nihil ultra terre superficiem exprimit, nihil sibi simile format. Quod ergo subsequitur est informi materie simile: quod autem superius extat, est simile formis, atque formoso. Et ipsum quidem lumen intellectum tibi diuinum referat: ipsa verò simplex, priorque celi natura referat ipsum bonum.

Vtrum malum sit priuatio summa: & vtrum esse per se, & in se possit? Respondetur distinguendo.

XI Quæstio secunda in XI. capite ita querit: Cum priuatio ob defectum in se esse non possit, sequitur ut extrema priuatio ob extremum defectum minimè omnium per se, & in se possit existere. Quoniam igitur modo, aut ipsum malum summa priuatio est, aut si est eiusmodi, quoniam pacto per se, vel in se consistit? Respondemus ad hæc, priuationem summam, id est, formarum omnium puram vacuitatem, neque in alio esse posse, alioquin non foret illic extrema vacuitas: neque reuera in se, quia videlicet a nullo dependeat, sed quoniam a nullo tanquam subiecto quodam sustineatur. Itaque nemo dicat vel animam, vel in anima esse primum ipsumq; malum: alioquin non foret in anima intellectus, non vita, non essentia, nec anima ipsa foret amplius anima.

Vtrum ipsum malum non sit purum malum, sitque in anima? Respondetur
esse purum, neque in anima.

XII. *Questio tertia in capite XII. tentat, vtrum liceat ipsum primumque malum iudicare non purum vndique malum, atque ita in anima collocare? Respondeo: primum, summumque malum apud Plotinum intelligi extremam formarum vacuitatem, quæ quantum ad formas pertinet, sit & pura vacuitas, primaque materia, quæ quidem siquid formale haberet intrinsecus, non esset materia vera, sicut neque vera forma est, quæ materiale aliquid in se admittit. Rursus, si non est vera materia, si qua intrinsecus formalis euaserit: ita neque vera forma, quæcunque materialis euadit: præsertim quia si materia dum fingitur in melius, id est, formalem traduci sortem, definit esse vera: multo magis forma vera cessat existere forma, dum in deterius, id est, in materiam iam transfertur. Vt igitur à non vero perueniamus ad verum, oportet tum ad formas supra materiam puras ascendere, tum ad puram infra formas materiam deuenire. Quamobrem materia semper est pura vacuitas: nam & dum formas omnes videtur habere, nullas habet: tum quia non verè sunt eiusmodi formæ, tum quia neque ullam sibi propriam contrahit, neque seruat inde vestigiū & forsan speculī more quæ non habet, ostentat habere.*

Vtrum ipsum malum sit impedimentum in anima? Respondetur, extra animam esse primum malum, & primum bonum, & animam per quatuor gradus descendere in malum, scilicet materiam.

XIII. *Questio quarta in capite XIII. Vtrum primum malum sit ita ponendum in anima, vt malum hoc non tam priuatio sit, quam impedimentum ad bonum proprium consequendum. Negat impedimentum eiusmodi, scilicet, vitium esse primum malum: tum quia propterea dicitur malum, quod impediendo bonum deducit ad malum. non est igitur primum malum. Item sicut virtus non est summum bonum, ita neque prauitas summum malum. Virtutem verò non esse in bonitate primum, summumque, patet, tum quia & in labore versatur, & appetitum naturæ non implet: tum quia à potentia quadam ociosa provenit in effectum, cursuque temporis à minori pergit in maius: tum quia compositionem in se aliquam admittere potest. Hæc autem in ipsum simpliciter bonum cadere nequeunt. Sicut ergo ipsum bonum est virtute præstantius, sic ipsum malum est inferius vitio, longèque deterius. Profectò animæ malum est ad materiam se deflectere, quam Plato in Theæteto nominat dissimilitudinis regionem, scilicet diuinitati vndique dissimillimam. Delabitur autem in letheum hoc profundum per gradus quatuor, quasi flumina quatuor. Primo quidem gradu banc corporis fabricam imaginatur attentius: secundo, affectat ardentius: tertio iam coniuncta fabricat: quarto coitus eiusmodi voluptatem ducit in habitum. Hactenus per flumina quatuor ad inferos animus præcipitari videtur. Ita præcipitatus rursus ibidem per quatuor quoque reuolui, quando videlicet iudicium imaginatione penitus obcæcatur. Item affectus ex humano sit ferinus. hinc coitus eiusmodi, cum corpore corpoream reddit animam. Denique habitus animi corporis commertio detinens sit penitus indelebilis, nisi fortè diuinitus deoleatur. In quo quidem gradu animus à Platone dicitur, postquam delapsus ad inferos fuerit, dormire.*

Quomodo malum in animo sit debilitas, & qualis debilitas, & quomodo à materia: quomodo anima corpori coniuncta sit: quomodo separata: quomodo materia dependet ab anima: & quomodo etiam desuper.

XIIII. *Quinta questio in capite quarto decimo inuestigat, vtrum malum quod sit in anima, id est, vitium, sit imbecillitas? Idque concedit dicens, similem quodammodo in animo, atque in corpore debilitatem fieri, sed non eandem. Horum enim vtrumque tunc debile dicitur, quando & facile patitur aliunde, & sua difficillè peragit. Sed debilitas in corpore quidem sit duplex: aut cum amittit suum, aut cum alieno grauatur. In anima verò solùm ex alieno quasi pondere debilitas accidit. Accipere autem dicitur alienum, quatenus materiam sibi quasi extrinsecus vbiq; præsentem aliquando intromittit. præsentem dico, quoniam vbiq; anima est, ibidem est materia: extrinsecus, inquam, quoniam & materia quasi extra pendet ab anima, & anima nullo modo residet in materia, sed in seipsa, dum pendet inde materia. Hæc ipsa materia, tum quia inde extat, tum quia prorsus egena, tum quia inde sicut ferrum à magnete quodammodo trahitur, affectare videtur in animam penetrare, vbi videlicet formis perficienda: perinde ac si nubes aliqua proprio quodam statu, siue tracta lumine se lumini subigat, atque inde ruborem accipiat, velut formā. tunc sanè lumen non tam in nube, quam in se videtur existere, sed rubor in nube: neque diuiditur ibi lumen, vt pars quidem vna in se sit, alia sit in nube: sed lumen in se totum prorsus existit. Vis autem, actusque eius in nube sit rubor: qui quoniam pro inferiori nobis natura suscipitur, debilior admodum est quam lumen, ipsumque donū luminis quantum ad nostrum spectat intuitum, obfuscare videtur. Nubes eiusmodi materia sit: lumen verò sit anima: rubor autem sit vita quedā, vel forma iam infusa materie. Quæ quidē vita, quia non pro ipsa animæ amplitudine, sed pro angusta potius materie capacitare suscipitur, exigua quedā euadit, debilisque vita, ac tum inefficax ad agendū, tū obnoxia passionibus: quāuis interea intellectus in anima fulgeat desuper, sicut & lumen splendet desuper, dū & rubor eius in nube ab ipso splendore degenerat, & nubes spectaculū ipsum nobis veri luminis aufert. Memento, Plotinū & hic & alibi nobis innuere, materiā à natura, id est, ab infima virtute animæ generari. ab anima, inquam, siue patiente, quemadmodum alicubi legitur, siue præsentē, quod rectius legi puto. Anima enim nihil nondū nata materia patitur: nisi fortè pati quis intelligat animā, quodammodo etiā qua parte afficitur ad aliquid generandū. Cum igitur naturalia diuinis subiciantur, probabile est ab vltimo diuinorum, id est, natura naturaliū genetrice, generationis ipsius subiectū, id est, materiā dependere. Et sicut propriæ naturæ qualibet subiecta propria operum, id est, certo modo disposita faciunt, sic & naturam communem commune subiectū: vt architectus idem qui construit edificiū, etiam iaciat fundamentum. Quod si materiam superius etiam quam à natura provenire conuiceris, concedemus, sed hac duntaxat conditione, vt subiectum hoc formis omnibus communissimum dependeat quidem proximè à natura, quantum hæc ipsa natura nondum formata cogitatur, sed rationibus formanda subijcitur: deinceps ab ipsa mentis essentia veniat, quantum essentia illa formabilis est ideis: denique à summo rerum principio deducatur, non propriè qua ratione illud bonū ipsum*

ipsum est, id est, sese abunde communicans, sed potius quia illud est ipsum unum, id est, ab omnibus mirabiliter segregatum. Sic ergo materia egena penitus & informis euadit, ab omnibus omnino muneribus segregata. Sic rursus materia unum aliquid potius quam bonum denominatur, & unitatem quidem habet intrinsecam, bonitatem vero extrinsecam apparentem. Omnino vero cum effectus omnes principij summi tum ab ipso sint, tum extra, infraque ipsum existere compellantur, certè quantum ab ipso sunt, formas inde actusque reportant. Quantum vero extra ipsum, inferiorisque sunt, materialem (ut ita dicam) in se sortem quandam patiuntur admistam, bonique minoris conditione: ac denique in materia extremum omnium infimumque subiectum deserviunt, originemque malorum. Iam vero anima cum materiam generat, nondum mala est, sed bona, nec dum debilis, sed secunda, ideoque generare potest. Perum cum factam iam materiam nixtis amplectitur, hinc quasi onere debilior euadit, atque deterior: ut autem materiam amplectatur, tum egestas, appetitioque materie, tum anime fecunditas efficit. Igitur hæc ipsa complexio quantum ex anime fecunditate contingit, bona est quodammodo, bonaque producit, vitam scilicet aliquam, atque formas: quantum vero ex quadam materie procacitate conflatur, mala est, paritque mala, id est, vite debilitatem: cognitionis impedimenta, innumeras anime passionem.

Probatur materiam esse scilicet prorsus informem: item esse in mundo malum: esse bonum: Quomodo malum fiat in anima: Quomodo materia intus mala, sed extra est adoperta bono.

XV Quæstio sexta in cap. *XV*. dubitat, Utrum in hoc summi boni regno tam bono, tamque formoso esse queat materia prorsus informis, ac malum omnino deforme. Oportere vero materiam esse, nos in superioribus, & in Theologia probamus, & alibi cum Plotino iterum comprobamus: atque sic in præsentia breuiter confirmamus. Operum singulorum formæ siue arte, siue natura fiant, in materias ubique proprias resoluuntur. quæ quidem materie quantum ad formas postea comparandas pertinet, sunt informes: quamuis formam habere aliam possint. Vniuersi igitur mundani operis forma, quæ forma est vniuersa, in materiam redigitur prorsus informem. ac si fingatur materia hæc de qua fit vniuersum, aliquam adhuc præter mundanam habere formam. Forma saltem eiusmodi in materiam per se omni forma carentem denique deducitur: nisi quis fortè sub forma hac aliam, rursusque aliam absque fine subesse confingat: quod quidem fieri nequit: tum quia cum forma quælibet subsequens loco materie, alia sit forma deterior, certe processio hæc paulatim deficiens in deterius, in infinitum perdurare non potest: tum quia si aliquam primam formam, nec usquam materia prima daretur, nusquam operi daretur exordium: imò materialium, formarumque turba innumera bilis operis construendi principio, fini ordini, vniuersi prorsus aduersaretur: tum quia materia cum ob defectum proprium seipsam formare non possit, ideoque formetur ab alio, terminum utrinque formarum, tum primum, tum ultimum à superiori quodam formatore sortitur: tum denique cum ad principium vniuersi primum, finemque ultimum veniatur, merito non licet per materias atque formas, quæ ab efficiente principio ad finem certum perducuntur, absque exordio terminoque procedere. Itaque vniuerso formarum ordini subest materia per se prorsus informis: subest itaque malum bonis, quod quidem necessè sequitur boni defectum. Boni vero defectus minorem boni gradum necessitate consequitur. Bonum denique minus, boni ipsius effectum proculdubio comitatur. Sicut igitur ex ipso bono malum tandem necessè sequitur necessitate nature, sic vicissim si malum tollas, necessè, scilicet necessitate consequentie, tolles & bonum. Si nihil usquam tanquam bonum, aut malum nobis occurrat, sed omnia indifferentia sint, ut quidam somniant, nunquam vel prosequendo, vel fugiendo mouebitur appetitus. Cessabit & sensus qui huius ministerij gratia est à natura tributus: cessabit & intellectus. Sicut enim bono sensibili seruit sensus, sic intellectus intelligibili seruit bono. Ex quo etiam patet, ipsum simpliciter bonum esse intellectu præstantius: quandoquidem bonum quoque intelligibile quodammodo est intellectu superius. Cum igitur in ipso rerum ordine videamus plurima, partim bona, partim mala, quæ hinc quidem probes, inde non probes: item alia meliora, alia rursus deteriora: necessarium est, cõposita hæc ad simplex, primumque bonum, ad simplex, primumque malum ritè resolvere. Post hæc autem confirmat iterum anime malum aliunde contingere, atque id videlicet ex materia. Quippe cum corporis gratia solum animus patiatur, corpori metuit, corpori concupiscit, corporis causa dolet, impulsu corporis imaginatione turbatur, dum turbatur imaginando, falsas combibit opiniones. Denique malum anime sic accedit extrinsecus, sicut extrinsecus accedit materie bonum. Rursus anime bonum intrinsecus oritur ex intellectuali anime forma: sicut & materie malum latet intrinsecus, ex ipsa intellectualis forme imagi-

nisque vacuitate proueniens.